

novem veku poleg splošnega premika evropskega gospodarskega težišča proti deželam ob Severnem morju znatno vplivalo napredovanje in konsolidacija turške nadoblasti nad Balkanom.

Z Darovčevim delom se Istra umešča kot subjekt v beneško in v slovensko, a tudi širšo, gospodarsko zgodovino, ob tem pa raziskava nudi zanimiva dognanja, ki dograjujejo dosedanje poznavanje novoveških dinamik tako v Beneški republiki kot na Slovenskem. Obenem so s tem delom podane osnove za primerjavo gospodarskih struktur in gibanj s sosednjimi beneškimi in habsburškimi deželami v novem veku, kjer je v zadnjih letih bilo več premikov v znanju. Z napredkom v poznavanju, ki nam ga zdaj za Istro (s poudarkom na njenem severozahodnem – slovenskem delu) nudi Darovčevo delo, je stanje raziskovanja bližje trenutku, ko bo na podlagi primerljivega znanja mogoče utemeljeno razpravljati tudi o naravi gospodarskih in družbenih stikov in vezi v čezmejnem prostoru Primorske, Istre in Furlanije v novem veku. Darovčevo delo je torej regionalna študija, ki se tako na ravni vprašanj kot dognanj navezuje na širši prostor, obenem pa Istro ponuja v primerjavo in vpenjanje v skupen prostor s sosednjimi deželami.

Aleksander Panjek

Dušan Kos, O melanholiji, karierizmu, nasilju in žrtvah : tržaška afera Gallenberg 1740. Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 2004. 303 strani. (Knjižnica Annales ; 37)

Med enega večjih presenečenj preteklega leta v domačem zgodovinopisju vsekakor lahko uvrstimo izid knjige *O melanholiji, karierizmu, nasilju in žrtvah (tržaška afera Gallenberg 1740)*. Poglobljena in pronicljiva študija »senčne plati« kariere in zakonskega življenja plemiča s sredine 18. stoletja že sama po sebi predstavlja dobrodošlo poživitev historiografske ponudbe, še bolj pa preseneča dejstvo, da je nastala v kabinetu priznanega (in do nedavnega tudi zapriseženega) medievista Dušana Kosa. Če pa se nekoliko podrobneje ozremo na njegov opus, lahko ugotovimo, da se je takšno (beri: vsekakor nekonvencionalno, tokrat tudi nesrednjeveško) delo izpod njegovega peresa napovedovalo že nekaj let (naj navedem le nekaj del, ki avtorja oddaljujejo od t.i. konvencionalnega zgodovinopisja: Pot na Avalon, *Zgodovinski časopis*, 1997; Legenda o čarobnem prstanu, Melikov zbornik, 2001; Vitez in ugrabljenka: nasilnik in njegova žrtev?, *Acta Histriae*, 2002; Blesk zlate krone: gospodje svibenski – kratka zgodovina plemenitih nasilnikov, 2003). Potreben je bil le pravi povod; v tem primeru odkritje navdihujočih virov v arhivu, ki ga avtor dramatično opisuje v uvodu.

Glavni junak zgodbe je grof Sigmund Gallenberg, ki ga spoznavamo skozi pripoved o njegovih koreninah, preživljanju mladostnih let, snovanju kariere in njej podrejene zakonske zveze, njenem propadu, in, po prizemljitvi, kljub vsemu razmeroma udobnem in mirnem poteku zrele dobe njegovega življenja, seveda na bistveno nižji ravni, kot bi ga bil pripravljen sprejemati v svoji vihravi in ambiciozni mladosti. Njegovo osebnost so zaznamovale razmere v družini (rodbini) – vzgoja pod okriljem uspešnega politika strica Wolfa, izobrazba – jezuitski kolegij in pravna fakulteta ter med kranjskim plemstvom zakoreninjeni provincializem, ki se ga Sigmund kljub temu, da je nekaj let preživel na tujem, ni nikoli otrešel. Bralcu se vtisne v spomin kot naduti nergač, ki v svojem prepričanju – ki koleba med načeloma, da je oblast na eni strani dana od boga in na drugi pridržana sposobnim (od cesarja do zadnjega kranjskega uradnika) – ne izbira načinov in ne pozna meja za dosego položaja, ki mu »pripada« (ta se seveda popolnoma sklada s tistim, ki si ga želi). Čeprav ga pri tem zanese daleč prek meja še dopustnega v sicer dokaj tolerantni družbi, ga začuda ne doleti »pravična kazen«. Začuda le, če pozabimo, da ne gre za fiktivno, času, ki ga obravnava primerno vzgojno zasnovano zgodbo (kar se nam ob branju mojstrsko napisanega, mestoma kar napetega dela rado pripeti), temveč za resnično, življenjsko zgodbo, v katerih je pravičnost dostikrat potisnjena v drugi plan.

Avtor zre in piše zgodbo o vzpenjanju in padcu Sigmunda Gallenberga skozi prizmo zakonskega konflikta med njim in njegovo ženo Jožefo. To jasno nakaže že na samem začetku, kjer po principu »s kolom po glavi« bralca brez milosti postavi v dobro razplamtelo vojno med zakoncema – na sam začetek procesa pred ljubljanskim konzistorialnim sodiščem. Tudi v nadaljevanju je študija posvečena

iskanju, razlagi in vrednotenju vzrokov za razpad tako skrbno načrtovane zveze. Pri tem je Kos – kar vsekakor velja izpostaviti – med drugim primoran poseči na polje, ki bi ga pogojno lahko imenovali historična psihoanaliza (posthumno, t.j. zgolj na podlagi zgodovinskih virov, preučevanje duševnih motenj neke osebe) in kjer premaguje ne vedno lahke ovire s pomočjo priznanega nevropsihiatra Jurija Zalokarja. Nikakor pa delo ni ozko omejeno na razkrivanje intimnih plati življenja zakoncev Gallenberg; v njem mimogrede spoznavamo širše kontekste, kot so zakulisje novoveške plemiške administracije na Kranjskem, bivanjsko kulturo in vedenjske vzorce provincialnega plemstva, razmerja moči in vpliva na relaciji Dunaj, Ljubljana, Trst ter nekoliko podrobneje spremljamo gospodarsko, politično in zasebno usodo ene eminentnejših kranjskih plemiških rodbin v času njenega zatona.

Še droben napotek tistim, ki nameravajo delo brati samo enkrat: Poglavlje Nedolžne žrtve vojne (str. 239 ss), kjer se nahaja pregled gallenberške mekinjske, ljubljanske in tržaške hišne uprave ter osebja, je mogoče uporabljati tudi kot nekakšen prozopografski dodatek, kjerkoli v pripovedi nanese beseda na koga iz vrst gallenberškega osebja in bi si o njem zaželeli nekaj osnovnih podatkov.

Pred nami je nadvse zanimiva knjiga, ki bo najbrž precej prispevala k utemeljitvi razmeroma novega področja v slovenskem zgodovinopisju, ekstenzivne zgodovine, kot jo poimenuje Dušan Kos. Je dobrodošla popestritev in bo verjetno, sodeč po obstoječih trendih v zadnjih letih, imela stimulativen učinek, kar pa se tiče avtorja, nam prejkone že pripravljamo novo presenečenje.

Matjaž Bizjak

Vasja Klavora, **Predel 1809. Avstrijsko-francoski vojni spopadi na slovenskem narodnostnem ozemlju**. Celovec : Mohorjeva, 2003. 330 strani.

Celovška Mohorjeva je v tradiciji svojih vojnogodovinskih knjig za najširši krog bralcev, kakršne je izdajala že v začetku 20. stoletja – naj spomnim na Jerneja Andrejko in njegove »Slovenske fante v Bosni in Hercegovini 1878« (izšlo 1904–1905), pa na Capudrovo »Zgodovino c. kr. pešpolka št. 17« (1915) – in jo je v našem času najprej uspešno obudila njena celjska sestra z monografijo »Turki so v deželi že« (1990) Vaska Simonitija, objavila obsežno monografijo prim. dr. Vasje Klavore, po poklicu kirurga iz bolnišnice v Šempetru pri Novi Gorici, sicer pa enega od podpredsednikov Državnega zbora Republike Slovenije in avtorja treh odmevnih knjig o soški fronti med prvo svetovno vojno (založila jih je prav tako najstarejša slovenska založba, vse tudi v nemškem prevodu). Predmet avtorjeve obravnave so tokrat francosko-avstrijski boji leta 1809 za tri ključne strateške prehode, namreč Naborjet (Malborg-hetto) v Kanalski dolini, visokogorski prelaz Predel v Julijcih in preval Razdrto pri Postojni, ki so na zahodu slovenskega etničnega ozemlja zapirale pot Napoleonovi Italijanski armadi v notranjost Avstrijskega cesarstva.

Gre za prvi obsežen, monografski prispevek slovenskega avtorja k bibliografiji o napoleonskih vojnih operacijah na naših tleh, zato sem ga vzel v roke z velikim zanimanjem. Publikacija je lepa, s privlačno oblikovanimi platnicami in v glavnem odličnimi, v slovenskem prostoru pretežno neznanimi slikovnimi prilogami, zato je že naletela na nekatere ugodne javne odmeve (gl. npr. DELO, 27. 1. 2004, str. 6). V knjigi je tudi precej avtorjevih lastnih fotografij terena in objektov, povezanih z dogajanjem iz leta 1809, kar še poudarja osebno noto publikacije. Sam sem bil najbolj navdušen nad zgodovinskimi in sodobnimi posnetki t.im. »Napoleonovih« mostov čez Sočo in Nadižo, ki sta v resnici starejša od treh prihodov napoleonske armade na naša tla (str. 168–172), opozorilom na (vsaj meni doslej) neznani najdbi gumbov s francoske vojaške uniforme (str. 180) in nad posnetki ohranjenega habsburško-beneškega mejnika v dolini Jezernice (str. 62–63). Odlična – preprosta, jasna, nazorna – se mi zdi tudi pregledna kartografija, računalniško delo avtorjevega vnuka Janija Klavore.

Žal se začenja doslej ugodni vtis naglo spreminjati, brž ko se lotimo branja besedila. V sicer zanimivo napisanem tekstu je dobesedno na stotine tiskovnih napak, ki na bralca, če mu je blizu lepota in pravopisna pravilnost domače (v našem primeru pa, kar zadeva navedke iz mednarodne literature, tudi francoske, nemške, italijanske in angleške) besede, delujejo porazno, knjigo pa po nepotrebnem kazijo, saj bi se jih bilo moč znebiti že s temeljitejšim lektorjevim posegom. V tem smislu se zdi močno